

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.2, maj 2013

Indledningen er redigeret af Holger Berg og Johnny Kondrup

Tilsyn ved dr.theol. K.E. Bugge

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktcommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2022

Indledning til

Skolen for Livet og Akademiet i Soer borgerlig betragtet og Hr. Krigscommissair Fibigers fuldkomne Enighed med mig om den Danske Høiskole i Soer

ved Henrik Yde

Indhold

- 1 På prinsens anmodning
- 2 De første højskoleskrifter
- 3 Realundervisningens fremme
- 4 Skolen for livet
- 5 Skolen for Livet og Akademiet i Soer borgerlig betragtet
- 6 Den "mathematiske Dreng-Skole"
- 7 Sorø Akademi i 1830'erne
- 8 Alliancepartnere søges
- 9 Blandede reaktioner
- 10 J.A. Fibiger
- 11 "Hr. Krigscommissair Fibigers fuldkomne Enighed med mig om den Danske Høiskole i Soer"
- 12 Grundtvigs "dumme Snak" om realskolerne
- 13 Metrisk beskrivelse af værkets indledningsdigt
- 14 Anvendt litteratur
 - 14.1 Trykt
 - 14.2 Utrykt

1 På prinsens anmodning

Skolen for Livet og Akademiet i Soer borgerlig betragtet udkom medio februar 1838 som det tredje af Grundtvigs større højskoleskrifter. Værket er et bestillingsarbejde, og anledningen var denne:

Grundtvig havde siden 1826, hvor han tabte en injuriersag, været underkastet livsvarig forhåndscensur i henhold til den såkaldte trykkefrihedsforordning af 1799. Men efter en række yderligere stramninger af de generelle censurbestemmelser frem til 1834 lempedes de i november 1837 på visse punkter. Grundtvig greb straks muligheden og skrev direkte til Frederik 6., idet han henviste til en ny bestemmelse om, at “Censurens Varighed herefter skal beroe paa Forseelsens Grad og første Gang kun tilkiendes i det Høieste paa 5 Aar, og dette giver mig Mod til allerunderdanigst at bede mig fritaget for den Censur, jeg nu i fulde 10 Aar har været under!” (Grundtvig 1926, s. 286). Han beklagede sig også generelt over det ydmygende ved at skulle gælde for “en mistænkelig Skribent” og takkede majestæten for “i en lang Række af Aar allernaadigst [at have] opmuntret og understøttet” hans forfatterskab (sst.).

Brevet blev behandlet i statsrådet (regeringen), der i resolution af 27. december 1837 ophævede censuren over Grundtvig. Han var den første censurunderkastede, der blev fritaget i henhold til de nye bestemmelser. Sandsynligvis blev afgørelsen truffet under direkte indflydelse af tronfølgeren, prins Christian Frederik, den senere kong Christian 8. – han havde sæde i statsrådet siden 1831 og interesserede sig venligt for Grundtvig. Den 28. december, dagen efter statsrådets resolution, skrev prinsen med sin sirlige håndskrift “Velvilligst” til Grundtvig og lykønskede både ham “og Videnskaberne til denne ønskelige Forandring; til Gavn for Deres litteraire Virksomhed” (sst., s. 287).

Grundtvig var ikke sen til at gribe den udstrakte kongelige hånd. I en audiens kort efter “fulgte nemlig en lang og særdeles levende Samtale med Prinsen om Dansk og Latin, og af Samtalen Bogen, som hans kongelige Højhed krævede af mig, og jeg heller end gjerne udredte” (Grundtvig 1882, s. 209). Under samtalen havde prinsen altså bedt Grundtvig om en nærmere redegørelse for hans tanker om skolevæsenet i almindelighed og Sorø Akademi i særdeleshed. *Skolen for Livet og Akademiet i Soer*, som forelå en måneds tid efter audiensen, er denne redegørelse. Prinsens interesse skyldtes formentlig ikke mindst, at der på Sorø lærde skole ifølge kongelig resolution af 28. august 1837 netop var blevet oprettet en realafdeling med moderne sprog og naturvidenskab som fag, samt at også akademiet var under omkalfatring. Se herom afsnittet [Sorø Akademi i 1830'erne](#).

2 De første højskoleskrifter

Grundtvigs første (som bog trykte) højskoleskrift, *Det Danske Fiir-Kløver eller Danskheden partisk betragtet* (1836), var skrevet i glæde over, at man med de rådgivende stænderforsamlinger, der kom i funktion fra 1835, efter Grundtvigs opfattelse omsider havde genetableret Danmarks ‘naturlige’, ‘ældgamle’ forfatning. Det første skridt hertil var indførelsen af enevælden i 1660-1661, som gjorde kongen

fri af hensyn til adelens og gejstlighedens særinteresser; det andet og endelige skridt var oprettelsen af de rådgivende stænderforsamlinger – af Grundtvig kaldet ‘folke-’ eller ‘statsrådet’ – som et høringsorgan. Hermed kunne nu en ‘fri folkestemme’ rådgive en ‘fri konge’.

Den skole, Grundtvig forestillede sig, var “en *Høi-Skole* for vor *borgerlige Ungdom*, hvorved *den* Dannelse og Oplysning, vi maae ønske baade hos *Stats-Raadet* og Dets *Vælgere*, omhyggelig fremmes” (1836, s. 40): en højere læreanstalt, et akademi uafhængigt af Københavns Universitet, som en forudsætning for, at folket virkelig også fremover ville komme til *orde* i ‘folkerådet’.

Mere præcist skulle man på denne *danske* højskole – i modsætning til den latinske, dvs. universitetet – “være saa godt som mueligt oplyste om *Folke-Naturen*, *Stats-Forfatningen* og *Fæderne-Landet i alle Henseender*” (1836, s. 57). Den danske højskole skulle altså være en statsborgerskole, en medborgerskole.

Med sit næste højskoleskrift, *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole* (1837), henvendte Grundtvig sig imidlertid til et folk, der ikke blot havde rådgivende organer over for en enevældig konge. Nordmændene havde et egentligt parlament med lovgivende myndighed, Stortinget.

Grundtvig havde i 1832 generelt erklæret, at han ikke var “nogen Ven af Rigs-Dage, men da de høre til Dagens Orden, skulde man dog indsee, at uden en hensigtsmæssig Dannelse af alle dem, der skal kunne være Medlemmer af Folke-Forsamlingen, maae de blive en Ulykke for Staten” (1832, s. 28). Men om en hensigtsmæssig dannelse af Stortingets medlemmer indeholder *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole* ikke et ord.

Det er i det hele taget bemærkelsesværdigt, at Grundtvig kun i forbigående nævner det norske parlament: Dels tvivler han på, at oprettelsen af en folkelig højskole i Norge burde være et statsanliggende, en sag for Stortinget, dels koketterer han med kun at have en ‘meget dunkel’ forestilling om Stortingets sammensætning. Hvorpå han konstaterer det selvindlysende, at Stortinget ikke hidtil havde taget initiativ til at oprette en folkelig højskole efter hans idé. Derfor må den norske højskole i modsætning til den danske rejses på privat initiativ og for private midler (1837, s. 17 f.). At appellere til svenskekongen om støtte til en norsk-national højskole er næppe faldet Grundtvig ind. Det huede ham ikke, at Norge siden 1814 havde været i personalunion med Sverige, og om et norsk firkløver svarende til det danske (konge og folk, fædreland og modersmål) kunne han derfor ikke tale – kun om et trekløver bestående af det norske folk, fædreland og modersmål. Kongen nævnes end ikke.

For at undgå beskyldninger om at blande sig i norske politiske anliggender hævder Grundtvig altså i dette værk kun sin mest generelle idé, som dermed fremstår desto klarere: en højere læreanstalt, hvor det hele skulle dreje sig “om *Folkets* og *Landets* og *Moders-Maalets* Natur og Beskaffenhed, nærværende Tilstand og *naturlige* Forbedring og Fremgang” (1837, s. 9), altså “disse enhver Borger magtpaaliggende Ting” (sst.). Man skulle her beskæftige sig med almenvellet, “*hvad* der virkelig for *Nordmænd* er *fælles Bedste*” (1837, s. 3).

Læs nærmere herom i indledningerne til [Det Danske Fiir-Kløver](#) og [Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole](#).

3 Realundervisningens fremme

Både udarbejdelsen og modtagelsen af *Skolen for Livet og Akademiet i Soer* var i høj grad præget af tidens varmeste skolepolitiske spørgsmål: kravet om realundervisning og realskoler til byborgerskabets konfirmerede drenge som et alternativ til latinskolerne. Ved realundervisning forstås undervisning i de matematisk-naturvidenskabelige fag og i de levende sprog, i modsætning til de lærde skolars undervisning i de døde (eller klassiske) sprog: latin, græsk og hebraisk.

Private realskoler havde man haft i Danmark siden 1787, og Grundtvig havde selv været realskolelærer i historie og geografi på Schouboes Institut i 1808-1811. I henhold til kongelig anordning af 29. juli 1814 var der også åbnet mulighed for at danne *offentlige* realskoler. Som en begyndelse hægtede man da i nogle købstæder realklasser til borgerskolerne med undervisning i matematik, naturfag og de levende sprog, navnlig tysk. Men med industrialismens og samfærdselsmidlernes udvikling skærpedes behovet for egentlige realskoler for konfirmerede borgerdrenge, og sagen diskuteredes i 1830'erne livligt i byernes borgerskab. Tilsvarende debatter og bestræbelser fandt sted i andre nordeuropæiske stater, tidligst i de tyske. Herhjemme samlede debatten sig om spørgsmålet: *Hvor skal jeg sætte min Søn i Skole?*, hovedtitlen på en pjece fra 1833 af handelskommis Knud H. Gad.

Dette blev også et af hovedspørgsmålene, da de første rådgivende stænderforsamlinger afvikledes fra oktober 1835 til og med februar 1836.

Der var til stænderforsamlingen i Roskilde indkommet to andragender om realundervisningens fremme, hvoraf navnlig det første har interesseret Grundtvig – og især pga. sine begrundelser.

Forslagsstiller var den 39-årige jurist Tage Algreen-Ussing, sekretær i Danske Kancelli, en af forsamlingens mest fremtrædende og reformivrige mænd. Han åbnede effektivt med at citere indledningsordene fra *Hvor skal jeg sætte min Søn i Skole?*, og dette citat har vakt umiddelbar genkendelse i forsamlingen (*Stændertidende* 1836, spalte 844). Dernæst argumenterede han for, “at Realundervisningen i Danmark maa sættes paa en Fod, der svarer til dens Vigtighed, og staaer i et passende Forhold til det lærde Undervisningsvæsen og Almueskolevæsenet” (sst.). Han hævdede, at netop “Middelstanden og de høiere Borgerklasser ere meget stedmoderligt behandlede, hvad den offentlige Undervisning angaaer” (sst.). Disse samfundsklassers børn havde brug for de levende sprog, især tysk, men også fransk og engelsk – og slet ikke for de klassiske sprog, der lærtes i latinskolerne. “Ville vi derfor have en *dygtig Middelstand*, og det er dog den alene, som udgør Folkets Kjerne, maa vi fremfor Alting sørge for at faae en oplyst Middelstand” (spalte 847).

Algreen-Ussing talte som modernitetens, det tekniske fremskridts og bourgeoisiets mand, og han blev hørt af forsamlingen, som med stort flertal vedtog den foreslåede petition (dvs. bønsskrift til kongen) vedrørende realundervisningens fremme. En

tilsvarende petition kom fra stænderforsamlingen i Viborg, og disse petitioner resulterede i nedsættelsen af en kommission, der skulle komme med forslag til, hvorledes der "paa dertil passende Steder i Riget" bedst kunne oprettes "slige større Realskoler, eller videnskabelige Underviisnings-Anstalter" (Realskolekommissionens kommissorium af 3. juni 1836, her citeret efter Larsen 2010, 1, s. 88-89). Frem til 1855 udmøntede kommissionsarbejdet sig imidlertid mest i forsøg på enkelte skoler i enkelte købstæder, og debatten var derfor stadig åben. Positionerne spændte fra dem, der ville fastholde dannelse alene på baggrund af studiet af de klassiske sprog, til dem, der foretrak en praktisk anvendelig uddannelse og gerne så latinskolerne helt eller delvis nedlagte til fordel for realskoler.

4 Skolen for livet

Den gennemgående retoriske figur i Algreen-Ussings ildnende tale havde været anaforen, gentagelsen og variationen af et slagord:

"Skolen for de nyttige Kundskaber i Livet mangler endnu" (Stændertidende 1836, spalte 848), "Skolen, Skolen mangler!" (sst.), "Skolen for Livet mangler!" (spalte 850), "[...] ikke Skoler, beregnede paa blot at uddanne Philologer, Theologer og Jurister; men Skoler, beregnede paa Livet, hvori de levende Sprog, det matematiske Studium og Naturvidenskaberne maae træde istedenfor Latin, Græsk og Hebraisk, og hvori Ungdommen i de mere velhavende Borgerklasser kan uddanne sig for den høiere Virksomhed, som det praktiske Liv fordrer" (sst.), "Ja Skolen mangler! Skolen for Livet mangler! Skolen for de nyttige og brugbare Kundskaber mangler!" (spalte 858).

Algreen-Ussings aversion mod latinskolen kunne Grundtvig umiddelbart tilslutte sig, ligesom han både nu og senere var opmærksom på, at landmænd og praktiske byboer også havde behov for uddannelse, dog national mere end faglig (se Bugge 1965, s. 281 f.). Men det har givetvis irriteret ham, at Algreen-Ussing så stærkt betonedede realskolens karakter af en særlig klasse-skole for byborgerskabet. Grundtvigs perspektiv var et andet, og til spørgsmålet om den konfirmerede ungdoms uddannelsesbehov havde han et noget andet svar end skoler, selv realskoler:

"Den eneste gode Dreng-Skole for Borger-Livet, jeg har nogen Forestilling om, er dygtige og driftige Borgeres Huse, hvor Drengene kan faae baade Lyst til Syslerne, de siden skal drive og Greb paa dem, medens al Indspærring i skolastiske Forbedrings-Huse er for det virksomme Borger-Liv den rene Fordærvelse: Indpodning af Kiælenskab, Dovenskab, Ubehjælpssomhed, Bogorme-Væsen og alle borgerlige Udyder" (1836, s. 40-41).

At Grundtvig således fra begyndelsen havde forsét sig på realskolen, fik to år senere fatal betydning for samtidens reception af *Skolen for Livet og Akademiet i Soer borgerlig betragtet*. Han havde i forvejen isoleret sig fra landets uddannede elite med sine skældsord mod latinskolen og universitetet.

5 Skolen for Livet og Akademiet i Soer borgerlig betragtet

Skolen for Livet og Akademiet i Soer består af et titelløst indledningsdigt på 20 strofer, en "Fortale", de to hovedafsnit "Skolen for Livet" og "Akademiet i Soer" samt

et "Efterskrift". Indledningsdigtet skulle blive et af Grundtvigs mest elskede verdslige digte, der i forskellige stærkt forkortede versioner blev kendt som sang under titlen "Modersmaalet" eller, efter førstelinjen, "Moders Navn er en himmelsk Lyd". Digtet skal ifølge traditionen være skrevet julenat 1837 i glæde over censurophævelsen; der bør imidlertid tages forbehold overfor denne datering.

Læs mere

F.eks. skriver Steen Johansen i *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs Skrifter*, 2, s. 16: "i sin glæde over [censur]fritagelsen skrev Gr. [digtet] natten mellem d. 24. og 25. dec." Hvis denne datering var sand, måtte Grundtvig have modtaget underhåndsmeddelelse om udfaldet af statsrådets forhandlinger, hvilket forekommer mindre sandsynligt: Den kongelige resolution om hans censurfritagelse er som nævnt dateret den 27. december 1837, tronfølgerens brev den 28. december.

Om den folkelige højskoles mål og målgruppe hedder det, at den skal henvende sig til den store del af folket, som ikke skal være embedsmænd, men almindelige bønder og borgere. Skolen skal være frivillig og eksamensfri, og dens drivkraft må være elevernes personlige videbegær og lærelyst. Der skal undervises på dansk og primært gennem tale og samtale, altså mundtligt. I beskæftigelse med landets fællesanliggender skal de gamle bonde-, borger- og embedsmandsstænder her frigøre sig fra deres snævre egeninteresser for at indgå eller opgå i ét folk.

6 Den "mathematiske Drengeskole"

Begrebet om en skole for livet havde Grundtvig således taget fra Algreen-Ussings argumentation for realundervisning. Og den samtidige dannede læser må umiddelbart have forstået titlen *Skolen for Livet og Akademiet i Soer* som: *Realskolen og Sorø Akademi*. Grundtvig kunne vel også have valgt et andet slagord, men med hans forkærlighed for absolutte modsætninger har det været en uimodståelig fristelse for ham at erobre begrebet til sit eget formål: skolen for livet, altså højskolen, kontra skolen for døden, herunder forskelsløst universitetet, latinskolerne og de planlagte realskoler.

Læs mere

Algreen-Ussings slagord har desuden vakt genklang hos Grundtvig pga. J.G. Fichtes begreb om 'en dannelse for livet på jorden', for 'det virkelige liv' i modsætning til for det evige liv. Disse Fichte-tanker syslede Grundtvig med i sine forarbejder til *Det Danske Fiir-Kløver*, se Grundtvig (1968), 2, s. 288-289.

Troels Nørager har i artiklen "Præsten og Løke" givet en instruktiv analyse af det problematiske ved Grundtvigs brug af den formallogiske 'modsigelsens grundsætning' i 1825-1826. En mere udfoldet analyse af

samme problematik 1810-1824 ses i Høirup (1949); værket har den sigende undertitel: *Modsigelsens Grundsætning som teologisk Aksiom hos Grundtvig*.

Det blev nu et kardinalpunkt for Grundtvig, at realskoler ville stå i vejen for højskolen. *Skolen for Livet og Akademiet i Soer* argumenterer imod dem ad to spor:

For det første ville de være skadelige, idet "*Mathematikerne* prædike en *reen* Videnskabelighed, der i Grunden hverken bryder sig om *Liv* eller *Død* eller nogen Slags *menneskelig Virksomhed*" (1838a, s. 23). Han sammenkæder retorisk realskoler med latinskolerne: En halv snes gange anfører han i samme åndedrag og som lige åndsfortærende "Mathematik" og "Latinsk Grammatik", den "mathematiske Drengeskole" og den "Latinske Drengeskole". Grundtvig lader sig ikke afficere af, at det var naturfagene i det hele taget – ikke blot matematikken – og *de levende sprog*, der fagligt skulle adskille realskolen fra latinskolen. Især det sidste er en påfaldende fortielse.

Læs mere

Grundtvigs forhold til naturvidenskaberne i almindelighed og matematikken i særdeleshed er et omfattende og sammensat emne, som ikke kan udredes her, men hans skepsis over for dem går langt tilbage. En berømt og berygtet udtalelse herom fremkom han med i 1812:

"Alt før Revolutionen [den franske] dyrkedes med Iver kun trende Kundskabsgrene: Kemi, Astronomi og Mathematik, og hvor disse ret blomstre, behøves intet andet Vidnesbyrd om, at det aandelige Træ er sin Udgang nær. Hine Kundskaber forlyste endnu længere, end Ordgranskning og Sagakyndighed vantro Sjæle, ei allene for Nyttens Skyld i det daglige Liv, men ogsaa fordi de snarere lede fra end til Religjonen [...] i den indholdsløse Uendelighed, Mathematiken viser, opdager Man et kærkomment Billede af Sjælen, med dens uendelige Fremhigen, og fries fra Forestillingen om en Evighed, som forfærder alle Guds Uvenner." Sammensteds skriver Grundtvig om "Mathematiken, med sin ideløse Tydelighed og anmassede Selvstændighed", *Kort Begreb af Verdens Krønike i Sammenhæng*, (1812) s. 279-280.

Denne udtalelse blev gerne fremhævet af Grundtvigs modstandere som indicium på hans videnskabelige obskurantisme. Senere voldte den og andre tilsvarende udtalelser hovedbrud for de første generationer af grundtvigske højskolelærere, som gerne ville imødekomme deres elevers behov for undervisning i matematik.

For det andet anså Grundtvig realskolerne for overflødige, idet deres fag sagtens kunne varetages af højskolen, dog som en underordnet sag.

"Man kan derfor nok sige, at *ved en folkelig og borgerlig Høiskole* [...] burde [der ...] findes *Leilighed* til at lære baade *fremmede Sprog, Mathematik, Historie* og Alt hvad

Enkeltmanden enten for Nyttens eller Fornøielsens Skyld, fandt Lyst og Stunder til at lægge sig efter, og at ved en *Kongelig Dansk Høiskole i Soer* vilde *det* omtrent følge af sig selv; men *Hovedsagen*, det *Levende*, det *Fælles* og *Almindelige*, der maa være en saadan *Høiskoles* Sjæl og Øiemed [måtte være]: *Folke-Naturens* hensigtmæssige *Udvikling* og *Oplysning* paa *Modersmaalet* til *Fædrelandet*s Gavn og *Kongens* Glæde” (1838a, s. 59-60).

Men hvorfor højskolen overhovedet skulle beskæftige sig med et farligt eller skadeligt fag som matematik, siges der ikke noget om. Et så lavpraktisk spørgsmål, som hvorledes Sorø Akademi eller Sorø Skole skulle finde plads til de tusinder af købstadsdrengene, som realskolernes fortalere forestillede sig ville søge disse, stilles heller ikke. Og det forklares navnlig ikke, hvordan realskoler for konfirmerede drenge i det hele taget kunne stå i vejen for en højskole for voksne unge mænd.

7 Sorø Akademi i 1830'erne

Sorø Akademis historie går tilbage til 1623, hvor Christian 4. grundlagde et ridderakademi, dvs. et akademi for adelens sønner. Det blev senere udvidet til reelt at være et nyt universitet, der eksisterede i ca. 20 år. Pga. den svenske hærs hærgen og plyndren 1658-1660 blev ridderakademiet imidlertid ruineret og nedlagdes *de facto* i 1665. Frederik 5. genoprettede det i 1747, men det nye akademi, der fungerede frem til 1793, kom først i gang, efter at Ludvig Holberg havde skænket det størstedelen af sin formue. I denne periode var akademiet et dansk centrum for de europæiske oplysningstanker. Herefter indtrådte en ny standsning inden akademiets tredje og sidste periode 1826-1849.

I denne sidste periode var akademiet underlagt Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler, og man kunne på akademiet ligesom på Københavns Universitet aflægge både første eksamen, *examen artium*, dvs. studentereksamen, og anden eksamen, *examen philosophicum*, dvs. filosofikum. Akademiets afsluttende prøve var ligestillet med universitetets anden eksamen, den laveste akademiske grad, og aflagdes normalt efter tre semestres undervisning, mest af introducerende karakter, i en lang række fag fra astronomi og fysik over de klassiske sprog til filosofi samt (på frivillig basis) de klassisk-ridderlige ‘exercitier’ som fægtning og ridning. Nogen videregående undervisning herefter tilbød akademiet ikke, og de unge akademister, der ville tage embedseksamen eller på anden måde videreuddanne sig, måtte fortsætte på universitetet, Den Polytekniske Lærestalt, Den Militære Høiskole eller andre fagskoler.

Noget særligt selvstændigt formål kan akademiet derfor ikke siges at have haft i denne periode. Dette sammen med det u hensigtsmæssige forhold, at adgang til akademiet udelukkende gaves til dimittender fra Sorø Skole, gjorde det vanskeligt at rekruttere tilstrækkeligt mange akademister. I nogle semestre var der endog flere lektorer end akademister på akademiet.

At opretholde akademiets videnskabelige apparat og lønne dets fagligt brede lærerstab til glæde for nogle få akademister (aldrig mere end 10, nogle gange så få som 5) var imidlertid kostbart. Man bør derfor ikke undre sig over, at både

kongehuset, universitetsdirektionen (som havde sæde i statsrådet), akademiets egne lærere og rektor samt kræfter udefra løbende udkastede reformplaner for Sorø Akademi og Sorø Skole. Grundtvig var langt fra alene i køen. Og nu søgte han allierede blandt de andre.

Tendensen i reformtankerne havde indtil nu været en lempelig tilnærmelse til realskoleidéen, som jo i det hele taget var oppe i tiden. Allerede i 1830 havde en lokal præst foreslået akademiet lavet om til 'real-akademi' (*Academia Sorana* [...], 1962, s. 103). Det var ikke blevet til noget i første omgang, men i efteråret 1837 indførtes som nævnt realundervisning på Sorø Skole, dog forsigtigvis under bibeholdelse af latinen. Samtidig åbnedes der i princippet for, at adgang til at påhøre akademiets forelæsninger ikke mere eksklusivt skulle være forbeholdt dimittender fra Sorø Skole.

8 Alliancepartnere søges

Skolen for Livet og Akademiet i Soer henvender sig direkte og appellerende til rektor og navngivne lærere ved Sorø Akademi, personer som Grundtvig af forskellige årsager særligt anså for mulige allierede. Tilsyneladende har han forestillet sig, at akademiet ville kunne omdannes til en folkelig højskole straks og under bibeholdelse af den eksisterende lærerstab. Der er dog en fire-fem af akademiets lektorer, som ikke tages udtrykkeligt i ed i det følgende, herunder naturligvis lektoren i latin og hebraisk (den højt estimerede klassiske filolog R.J.F. Henrichsen, som desuden underviste på skolen).

“[...] der er ikke mindre end *tre Danske Digtere* mellem *Academiets Professorer*, og at de skulde ønske *Dansken under Aaget*, maatte jeg kalde *umueligt*, om jeg end slet Intet kiendte til *Ingemann, Hauch og Wilster*, hvis afgjorte *Danskhed* dog er mig velbekiendt. Og nu Professor *Lütken, Latinens erklærede Avindsmand*, saavel som jeg selv, kunde han maaskee spille under Dække med Fienden?! Eller er maaskee begge *Tyge Rothes* Sønnesønner pludselig blevet bange for at *Dansken* skulde blive dem for mægtig! Eller nu endelig Professor *Waage*, over hvis Forkiærlighed for *Dansken* jeg alt for næsten *tredive* Aar siden glædede mig [...] *Forsynet* har vidunderlig samlet *Professorer* til den *Danske Høiskole i Soer*, saa den kunde aabnes i Morgen med en *Glands*, den *Latinske Dreng-Skole* aabenbar fattes [...]” (1838a, s. 51-52).

Om akademiets direktør, teologen G.H. Waage, kan det bemærkes, at han i sin drengetid havde haft Grundtvig som lærer på Schouboes Institut. Grundtvig vidste i øvrigt udmærket, at Waage var en af latinundervisningens stedlige tilhængere (og den mest magtfulde), men valgte her at fortie det.

Læreren i græsk og engelsk – Homer-gendigteren m.v. Christian Wilster – havde også haft Grundtvig som lærer på Schouboes Institut.

Ludvig August Rothe og Wilhelm Rothe var sønnesønner af forfatteren Tyge Rothe som dengang ofte, ikke mindst af Grundtvig, fremstilledes som en national foregangsmand. L.A. Rothe var akademiets fransklærer. Broderen Wilhelm underviste i teologi og moral; han havde som sognepræst i Hyllested 1829-1834 været medlem af 'Det sydvestsjællandske Broderkonvent'. Det var denne kreds af grundtvigske præster, der i 1836 fik lensgreve F.A. Holstein-Holsteinborg til at indgive forslag om

sognebåndsløsning til behandling på den første stænderforsamling i Roskilde. Wilhelm Rothe måtte således betragtes som en nær allieret af Grundtvig, i hvert fald kirkepolitisk.

Carsten Hauch var, foruden at være digter, naturfagslærer og er i almindelighed blevet opfattet som 'radikal realist' (Larsen 2010, 1, s. 85). Men skønt han var en ivrig talsmand for, at beskæftigelse med de moderne naturvidenskaber og matematikken kunne have en lige så åndsdannende virkning som den klassiske litteratur og grammatik, var han bemærkelsesværdigt nuanceret, når det drejede sig om den pædagogiske konsekvens heraf. Her skelnede han mellem fagenes empiriske og filosofiske aspekter og anbefalede kun de førstnævnte til undervisning af børn.

Læs mere

En udtalelse som denne burde have dæmpet Grundtvigs skræk for den 'rene videnskabelighed':

“Med Hensyn endelig paa de mathematiske Videnskaber, da kan deres strenge Methode sikkert tiene til at udvikle Forstanden og skærpe Dømmekraften, men den abstracte Verden, hvori de bevæge sig, kan paa den anden Side aldeles ikke give den Fylde og Rigdom, som vi ere nødte til at gjøre til en Hovedbetingelse for den Aandskultur, vi her omtale, om disse Videnskaber gielder det da endnu mere [... at] de dog aldrig gøres til den almindelige Dannelses udelukkende eller endog blot fornemste Basis” (Hauch: *Om Realunderviisning*, s. 24). Udtalelsen er fra 1842, men Hauchs anskuelse var næppe meget anderledes i 1838.

Zoologen J.C. Lütken, som var nær ven af både Hauch og Ingemann, havde (tidligere end Hauch) gjort sig til talsmand for realfagenes åndsdannende potentiale. I en afhandling fra 1830 *Om almindelig Dannelse og dens Midler* kritiserede han den herskende opfattelse af, at realfagene alene havde nytteværdi, mens kun de humanistiske fag skulle kunne udvikle elevernes ånd. På dette tidspunkt henførte han forskelsløst både de klassiske og de moderne sprog til humaniora. Grundtvig lagde straks mærke til værket og billigede i hvert fald den del af det, der vendte sig imod de klassiske sprog. Han skrev venligt til Lütken med tilbud om 'staldbroderskab'.

Læs mere

Grundtvigs brev til Lütken kendes ikke, Lütkens svarbrev af 2. maj 1830 beror i Grundtvig-arkivet, fasc. [355-3](#) og lyder:

“Sorøe. 2. Mai 1830.

Det var mig slet ikke uventet, at De i Hovedsagen deler mine pædagogiske Anskuelse; derimod ventede jeg vistnok ikke, at see Brev fra Dem desangaaende, og det var mig derfor en desto større Glæde. Jeg takker Dem derfor lige oprigtigt for Deres Brev og for det Staldbroderskab som De tilbyder mig, og som jeg modtager med ærligt Haandslag, og med det ønske, at mine Kræfter ikke vil lade mig staae altfor meget tilskamme. Og

saa love vi da hinanden, ikke at forsømme dette Anliggende, men give de gl. Afguder et Stød, naar der er Leilighed dertil, saa vil Folk vel dog omsider see, at de ikke staae saa fast som man mener. Og tilsidst maa saa dog det [1 ord ulæseligt] falde og forgaae.

Hvad de Punkter angaaer, hvorom der skulde være Uenighed imellem Dem og mig, da mener jeg dog, at vi ogsaa derom vel maa kunne enes, naar vi kun ville. Det kan dog ikke være Deres Mening, at Børn, store eller smaae, skulle læse en Historie som de ikke kunne læse : om Ting som de ikke have Begreb om, lige saa lidet som jeg kan ville give dem Begreb om Verden og Menneskelivet ved at vise dem samme i et ugribeligt og derfor ubegribeligt Øieblik. Det væsentlige i det udvikler sig i begge Retninger, i den historiske og i den kosmiske; og jeg indseer ikke, hvorledes man kan tale om den ene, uden at forudsætte den anden. Hvad jeg ikke kjænder, derom kan jeg ikke have nogen Historie, men uden at kjænde en Tings Historie kan jeg heller ikke lære at kjænde dens momentane Charakter. Derfor troer jeg, at der vel maa kunne lægges en Skoleplan, hvormed De og jeg kunde være lige vel fornøjede, naar vi see paa dens Væsen og ikke blot paa dens udvortes Form; thi et Ansigt maa alting have, og dette bliver altid et ensidigt.

Hvad Studierne ved Højskolen angaaer, da bør disse vistnok ikke indskrænkes til Fagstudier alene, men vel bør den Deel af Højskolen der angaaer disse, være skarpt adskilt fra alt det øvrige, og ikke som hidtil aabne Døren for alle Pedanterier og Phantasterier, ved den Trøst, at om end det som [3 ulæselige ord] Lægen o.s.v. slet ikke hjælper ham i hans Sysse, saa kan det dog muligviis være ham til Gavn paa anden Maade. Til Eksempel tjener Exegetiken, saaledes som den nu drives. Spørger man, hvorledes den gavner et fornuftigt Menneske, saa svares der, at den er umistelig for Præsten; og vil Præsten vide, om dette Studium gjør ham dygtigere på Prækestolen eller ved Sygesengen, saa fortæller man ham, at det er nyttigt til hans lærde Dannelse. Dog alt dette veed de lige saa godt og bedre end jeg. Jeg vilde kun derved sige, at da Højskolen jo har to Klasser, den almindelige og den specielle, saa skulde enhver af disse indrettes saaledes, at den kunde svare til sit Navn. Den almindelige Højskole skulde være saa almindelig som muligt, og enhver Enkelt nyde Underviisning deri saa længe som muligt. – Jo kortere og jo mere praktisk derimod den specielle Skole kunde være, desto bedre var det.

Saameget for at De ej skal tiltroe mig daarligere øjemed end jeg har. For resten har De [ulæseligt pga. hul i papiret] i, at al saadan Tvist bedst op[ulæseligt pga. hul i papiret] indtil Slaget er vundet. imidlertid er [ulæseligt pga. hul i papiret] dog godt, at vide, at om end en Strid forestaaer, er der dog Udsigter til et ærligt Forlig.

Hermed sluttet, med det Ønske at De maa leve og leve vel. Jeg beder Dem at hilse vor fælles Ven Blom, og jeg vilde være meget glad, om De fremdeles maatte faae nogen Grund til Venskab for

Deres hengivne

Ch. Lütken”

Akademiets lektor i tysk Peder Hjort er ikke nævnt ved navn i *Skolen for Livet og Akademiet i Soer*, da Grundtvig anså ham for latinvenlig. Ikke desto mindre forsøgte Grundtvig i et langt brev af 26. maj 1838 at vinde ham for højskoleidéen (Grundtvig 1926, s. 294-296).

Grundtvigs nærmeste allierede i spørgsmålet om Sorø Akademi var uden tvivl hans ven B.S. Ingemann, der var lektor i dansk ved akademiet. En lang række breve vidner om deres enighed, eller måske rettere: om Ingemanns enighed med og tilslutning til Grundtvig som den, der udkastede idéerne. Brevene vidner dog også om den betydelige forskel på deres personligheder med Grundtvig som den visionære, stridbare og utålmodige, undertiden også utålmodig med den mere jordbundne, sagtmødige og noget konfliktsky Ingemann. Med sine erfaringer fra et akademi med ringe søgning havde Ingemann desuden sine tvivl om det realistiske i idéen om eksamensfri undervisning. Den 1. oktober 1837 spurgte han Grundtvig:

“Men stod her ogsaa i Morgen et saadant Akademi, hvor stor mener du, Frekvensen [: søgningen] blev, naar den almindelige Dannelse, der tilbødes, ikke medførte Rettigheder til Embeder og anden Forsørgelse?” (Grundtvig 1882, s. 201).

En måneds tid inden Ingemann modtog *Skolen for Livet og Akademiet i Soer*, skrev han til Grundtvig: “Forandringen med vort Akademi, formodentlig mest den økonomiske, fylder os nu snart alle ledige Pladser; der har ogsaa meldt sig adskillige Realister” (sst., s. 207). ‘Forandringen’ fulgte af den stedlige realskolereform af 28. august 1837, men ikke mindst af at reformen indførtes sammen med en mærkbar nedsættelse af skolekontingentet, hvilket straks gav skolen en forøget tilstrømning af elever (*Akademiske Tidender* 1841, s. 320 f.).

Reformen fremstod dermed som en født succes, hvilket for nogen tid lukkede munden på skolens og akademiets kritikere, også blandt de stedlige lærerkræfter.

9 Blandede reaktioner

Ved sin fremkomst anmeldtes *Skolen for Livet og Akademiet i Soer* forudsigeligt varmt i *Nordisk Kirke-Tidende*, der var redigeret af Grundtvigs nære ven og kirkepolitiske kampfælle J.C. Lindberg: “Blandt de Skrifter, som her ere udkomne i dette Aar fordunkler en lille Bog af Pastor N. F. S. Grundtvig uden Vanskelighed de øvrige”, osv. (25. februar, spalte 122). Grundtvigs synspunkter, herunder hans afvisning af latin- og realskolen over én kam, refereredes udførligt, for ikke at sige ukritisk.

Men *Skolen for Livet og Akademiet i Soer* var ikke kun adresseret til de retfærdige, som ikke behøvede omvendelse. Skriftet henvendte sig også direkte og under navns nævnelse til de enkelte medlemmer af Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler, hvis forventelige modstand Grundtvig må have håbet at kunne neutralisere. Universitetsdirektionen bestod på dette tidspunkt af tre jurister med Andreas Bjørn Rothe (Grundtvig: “*Tyge Rothes Søn*”) som formand siden 1829. Og denne magtfulde geheimekonferentsråd aflagde nu, i anledning af *Skolen for Livet og Akademiet i Soer*, visit i Grundtvigs hjem på Christianshavn. Til Ingemann skrev Grundtvig 23.

februar 1838:

“Et saare uventet Besøg fik jeg, saa snart Bogen kom ud, af Gehejmeraad *Rothe*; og vel har jeg endnu ikke udgrundet, hvad der kunde bevæge ham til saa ubehageligt et Skridt; men da det, som han selv sagde, ej kunde være Haabet om at omvende mig, og sikkert heller ikke var Lyst til Omvendelse, saa maa det dog vel have været af *højere* Grunde, hvad ej spaar Ilde” (Grundtvig 1882, s. 209-210).

Den ‘højere’ grund til A.B. Rothes Canossagang må højst sandsynligt have været en opfordring eller henstilling fra tronfølgeren. Men der kom intet ud af besøget.

Og i slutningen af maj 1838 måtte Grundtvig indse, at løbet var kørt:

“For Resten er her ikke mindste Tegn til at enten Servile eller Liberale skiænke mit Forslag desangaaende mindste Opmærksomhed, og selv Prinsen, paa hvis Befaling jeg skrev Bogen, synes ikke at have fundet den videre mærkelig”, dvs. bemærkelsesværdig (Grundtvig 1926, s. 298).

10 J.A. Fibiger

Én opmuntring fik Grundtvig dog. I den liberale ugeavis *Fædrelandet* publicerede major Johan Adolph Fibiger den 4. og 11. august over hele 30 spalter sine “Betragtninger over Realskolerne og Grundtvigs Forslag til Oprettelsen af en dansk Høiskole i Sorø”. Det er den mest omfattende samtidige behandling, som nogensinde blev et af Grundtvigs højskoleskrifter til del. Den kan læses i facsimile [her](#).

Fibiger havde siden 1813 undervist for Landkadetkorpset og på Den Militære Høiskole i bl.a. matematik, men var nu udskrivningschef i Kolding. Han var en respekteret officer, samfundsdebattør og forfatter til en lang række videnskabelige og æstetiske artikler og havde også været udgiver af militærfaglige tidsskrifter. I den københavnske Læseforeningen havde han i januar 1836 holdt et foredrag om realskoler. Hans “Betragtninger [...]” var ligeledes tiltænkt Læseforeningen, men var blevet oplæst *in absentia*: Fibigers udstationering i Jylland forhindrede ham i at tale i København.

Læs mere

Desuden var han far til den på dette tidspunkt 7-årige Mathilde Fibiger, den senere forfatterinde, for hvem Grundtvig og Marie Toft i et par måneder af sommeren 1852 var det beskyttende værtspår på Tofts gods Rønnebæksholm.

Fibiger gjorde indledningsvis sin hensigt klar. Han ville ikke give nogen udførlig bedømmelse af “vor høitagede Medborger, Historieskriveren” Grundtvigs skrift, men alene forholde sig til “tvende Hovedpunkter, hvor mine Anskuelseer deels er afvigende fra, deels overensstemmende med Forfatterens, nemlig Realskolerne og Forvandlingen af Academiet i Sorø til en dansk Høiskole” (Fibiger 1838, spalte 74). Til en begyndelse søger Fibiger at pacificere Grundtvigs voldsomme sprogbrug:

“*Grundtvig* stormer, strax i Begyndelsen af sin poetisk-kraftige Tale, saa heftig løs mod

vort Skolevæsen, at Læseren lettelligen paa dets, sine egne og Ungdommens Vegne kunde blive ganske angst og bange. Vi maae derfor til vor Beroligelse oversætte hans poetiske Kraftudtryk i sindigere og derfor vel ikke Sandheden mere forfeilende Prosa; thi hvad mig angaaer, da kan jeg umuligt troe, at alle Forfatterens heftige Ytringer virkeligen skulde være bestemte til at coursere paa Begrebernes Børs efter deres fulde poetiske Navneværdi, uden nogensomhelst prosaisk Rabat” (spalte 74-75).

Fibiger påberåber sig dernæst sin lange erfaring som lærer og afviser med mange argumenter Grundtvigs “Inconsequents” og “hyperbolisk-dristige” anklager mod det bestående skolevæsen, herunder latinskolerne (spalte 76). Overdrevent hovedbrud i en ung alder er ganske vist af det onde, men hvis børnene kommer for tidligt i skole, er det ikke skolens, derimod forældrenes skyld. Og når Grundtvig afviser alt betydeligt hovedbrud, før hjernen er udviklet med det øvrige legeme, svarer Fibiger tørt: “Skulde man da bie til hele Legemet var ret udviklet, saa maatte Drengen jo gaae ledig, indtil han næsten var voksen” (spalte 83).

Grundtvigs retorik preller aldeles af på Fibiger. Når Grundtvig vil erstatte konfirmerede drenges skolegang med lærepladser, svarer den erfarne ungdomslærer Fibiger:

“Hvad vil altsaa *Grundtvig*? – Han vil, at Drengen [...] selv skal fortjene sit Brød ved Hammer og Tang, Øxe og Sav, Toug og Tjæretønder; thi Skolegangen, som vi Andre hidindtil have anseet som en Ungdommen gavnlige Beskjæftigelse, en nødvendig Forberedelse, saavel til den borgerlige, som til den videnskabelige Virksomhed, *den* Skolegang som Forfatteren ellers paa andre Steder i dette Skrift skildrer som et Legemets Udvikling forkuende Aag, den betegner han *nu* som et Indbegreb af Dagdriveri, Dovenskab, Forkjælelse og alskens Løier.

Ved slige Tankespring, ved en saadan Venden op og ned paa Virkeligheden, ved saaledes at udhænge Vrægebilledet istedet for den simple naturtro Afbildning, kan man vistnok uden Vanskelighed komme til et hvilket som helst Resultat, og saaledes f. Ex. paadutte Realskolerne – eller, som *Grundtvig* kalder dem, de matematiske Drengeskoler – det Formaal at danne tilkommende Professorer i Mathematiken. Ligesaa godt kunde det paastaaes, at Confirmandernes religiøse Underviisning gik ud paa at danne tilkommende Biskopper” (spalte 85-86).

“Eller hvor skulde man hellere sende sin tolvaarige Søn hen for at forberedes til Folkelivet? – Maaskee ind i Vrimmelen af ældre Læredrenge, paa det han ret tidligt kan tilegne sig deres Raahed, deres Laster, og dernæst i Kroer og paa Dandseboder, blive ret tidligt indviet i Folkelivet?” (spalte 88).

Fibiger fortsætter herfra med en udførlig begrundelse for realskolernes nødvendighed og med at udpege deres fremtidige opgaver.

I de afsluttende tre spalter giver han imidlertid sin uforbeholdne tilslutning til idéen om Sorø Akademis omdannelse til en folkelig højskole. Fibiger erklærer det eksisterende akademi “som lærd Underviisningsanstalt betragtet, aldeles overflødig” (spalte 100). Han tilslutter sig dernæst i detaljer Grundtvigs forestillinger:

- At styrkelsen af modersmålet, især det talte, ville være til gavn for enhver dansk borger, men ikke mindst for dem, der skulle indtræde i stænderforsamlingerne

(spalte 101).

- At hvis Sorø Akademi omdannedes til en dansk højskole, måtte undervisningen i græsk og latin ved Sorø Skole ophøre, “hvortil en Begyndelse allerede er gjort” med realskolereformen af 1837 (sst.).
- At skolen skulle være eksamensfri (sst.).
- At den skulle være fri af universitetsdirektoratets styrelse og i det hele taget være uden “umiddelbare Forbindelser med det øvrige Underviisningssystem” (spalte 102); det “vilde være i høieste Grad interessant, at see hiin Studiefrihed eet Sted fredet og pleiet” (sst.).
- Og endelig at netop det historiske Sorø var “denne dertil i enhver Henseende fortrinsviis skikkede Plet”, dvs. særligt egnede sted (sst.).

Fibiger sluttede med at erklære, at hans “fuldkomne Overeensstemmelse” med Grundtvig om højskolen ikke stod i modsætning til hans uenighed med Grundtvig om realskolen, ligesom han ikke kunne se, hvorfor en højskole i Sorø ikke skulle kunne bestå ved siden af hverken latinskolerne eller “de forønskede reale Elementair-skoler”, altså realskoler (sst.).

11 “Hr. Krigscommissair Fibigers fuldkomne Enighed med mig om den Danske Høiskole i Soer”

Grundtvigs svar lod ikke vente på sig: “Hr. Krigscommissair Fibigers fuldkomne Enighed med mig om den Danske Høiskole i Soer” stod at læse i *Fædrelandet* den 25. august 1838. Som det fremgår af titlen, hæftede Grundtvig sig ved Fibigers støtte til højskolen, mens han i alt væsentligt lod kritikken vedrørende realskolen (på 27 ud af 30 spalter) hagle ubesvaret ned over sig. Eller som han skrev i et brev samme dag, hans svar til Fibiger udkom:

“Min lille Bog om ‘Skolen for Livet’ er dog nu endelig kommet for Dagens Lys i ‘Fædrelandet’ og alle de Utak jeg der faar for min dumme Snak om ‘Realskolerne’ ryster jeg af mig, da Forslaget om den ‘Danske Høiskole’ gives ubetinget Bifald” (Grundtvig 1926, s. 300).

Indledningsvis glæder han sig over, “at to Mænd, hinanden personlig aldeles ubekjendte, og uenige vistnok om langt flere og vigtigere Ting end en Dreng-Skole, ja af saa forskjellig Tankegang, at den ene gaaer ud fra *Mathematiken* og den Anden om ikke just fra *Poesien*, saa dog fra *Aands-Historien*, at de kan fuldkommen enes om en splinterny Plante-Skole for det fælles Borgerliv!” (1838c, spalte 127).

Hvad angår realskolerne, erklærer Grundtvig for skams skyld, at han fortsat er uenig med Fibiger. Man han imødekommer kritikken så vidt, at drengene ikke mere blot skal overlades på nåde og unåde til værksteders og ældre læredrenges påvirkning. Som alternativ til realskoler foreslår Grundtvig nu oprettelsen af “Arbeids-Skoler” i de større byer – i et udkast kaldet “Skolen for Næve-Nyttighed” (Bugge 1965, s. 308)! Her kunne drengene “under god Opsigt [...] beskæftiges nogle Timer om Dagen med

en eller anden nyttig Haandgjerning” (spalte 131). Også ved højskolen foreslår han nu “allehaande Værksteders Oprettelse” (1838c, spalte 130). Disse forslag, som Fibiger næppe har kunnet se pointen med, er højst sandsynligt inspireret af, hvad Grundtvig havde oplevet på sine tre Englandsrejser i 1829-1831.

Læs mere

Den industrielle revolution førte i begyndelsen af 1800-tallet England frem til en global økonomisk førerposition. Paradoksalt nok var der netop derfor i årtier ingen krav i England om offentlige tekniske skoler eller realskoler – det gik jo fint uden!

“Statsligt engagement i tekniske eller realskoler for arbejdere, der var udbredt på kontinentet, udvikledes ikke i England. Den udbredte holdning var, at et håndværk eller tekniske færdigheder bedst kunne tilegnes i selve værkstedet eller på fabrikken. [...] Naturfaglig undervisning for børn af middelklassen var ligeledes mangelfuld” (Larsen 2010, 1, s. 56).

Grundtvig besøgte under et af sine ophold i London den store *private* London's Mechanic's Institute og var behørigt imponeret (Grundtvig 1983, s. 78 f). Men at formidle denne oplevelse i Danmark var vanskeligt. Der var tale om to grundforskellige skolesystemer, et kontinentalt statsligt, teoretisk, og et engelsk privat, empirisk-praktisk. Grundtvig råbte fra London forgæves hen over Den Engelske Kanal.

Grundtvig er på hastig retræte og giver Fibiger en så væsentlig indrømmelse, at det ligner betingelsesløs overgivelse:

“Jeg er nemlig ikke blot enig med *Hr. Fibiger* om, at man godt kan oprette en Deel af de saakaldte Realskoler ved Siden af den Danske Høiskole, men jeg er ogsaa enig om, at *naar* den dannede Del af Folket anseer dem for gavnlige, da bør de oprettes [...]” (1838c, spalte 128).

12 Grundtvigs “dumme Snak” om realskolerne

Når Grundtvig ikke havde held med at overbevise andre end pastor Lindberg (som ikke havde behov for nogen overtalelse, når nu idéen kom fra Grundtvig) og major Fibiger om sine planer for Sorø Akademi, skyldtes det ikke mindst, at han havde forsét sig på realskoleidéen, som i de fleste andres øjne havde fremtiden for sig (og fik det). Der ligger sandsynligvis lige dele selvironi og selverkendelse i Grundtvigs bemærkning i det citerede brev af 25. august 1838 om “min dumme Snak om ‘Realskolerne’”. Den gode krigskommissær havde givet Grundtvig en eftertrykkelig lektion i faren ved at føre krig på flere fronter samtidig. Og Grundtvig var ikke helt uimodtagelig for om ikke strategisk så dog taktisk belæring fra en militær fagmand.

Det virker da også ganske hovedløst af Grundtvig – i et skrift bestilt af tronfølgeren! – på samme tid at udfordre både den kongelige realskolekommission og tilhængerne af

realskoler samt den kongelige universitetsdirektion, hvorunder latinskolerne, universitetet og Sorø Akademi hørte. Han søgte, som vi har set, sine allierede blandt mænd, der var venner af realskoleidéen, men tog samtidig eftertrykkeligt afstand fra denne idé. Dermed stødte han mulige forbundsfæller fra sig og kørte sig selv ud på et sidespor, hvor han til sidst mistede også tronfølgerens støtte, omend kun for en tid.

Men *hvorfor* viklede Grundtvig sig ind i denne flerfrontskrig? En del af, hvis ikke hele forklaringen skal søges i den modtagelse, som hans to første højskoleskrifter havde fået. *Det Danske Fiir-Kløver* (1836) var, som han skrev i fortalen til *Skolen for Livet og Akademiet i Soer*, blevet "læst af Faa og ændset af endnu færre" (s. 9); den fik en lunken, ja nærmest ingen modtagelse. For at blive hørt valgte han derfor nu at tale med store bogstaver.

Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole (1837) blev derimod i høj grad bemærket i Norge, men mødte til gengæld "endeel Misforstand" (1838b, s. XVI). Grundtvig nævner dog ikke *hvilken* 'misforstand'. Af receptionen i den norske presse fremgår det imidlertid, at de fleste norske læsere betragtede *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole* som endnu et partsindlæg i den standende debat i Norge om de klassiske sprog kontra de reale fag – med Grundtvig som modstander af de klassiske sprog og dermed formentlig som tilhænger af de reale fag.

Men ikke nok med det. Grundtvigs norske modstandere, som fordelte sig over hele det skolepolitiske spektrum, var ganske bevidste om hans gamle aversion imod naturvidenskaberne. Og de betragtede derfor hans tilsyneladende 'omvendelse' som udtryk for opportunisme. Både den konservative ugeavis *Den Constitutionelle*, som var ubetinget fortalende for latinskolerne, og den radikalt liberale ugeavis *Statsborgeren* havde i omtalen af *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole* hånet ham herfor. Den centrale idé om en folkelig højskole var kun blevet forstået af Grundtvigs nærmeste norske tilhængere.

Derfor har Grundtvig villet sikre sig, at tanken om en folkelig højskole ikke også i Danmark ville blive forvekslet med endnu et forsvar for realskolen og de reale fag. Og derfor bekrigede han nu forskelsløst og med kraftig stemmeføring latinskolerne og realskoleidéen.

Det var en taktisk brøler, som han, belært af Fibiger, ikke begik igen. I de følgende års skoleskrifter var han meget påpasselig med blot at *nævne* realskoletanken. Og da Sorø Akademi i 1847 omdannedes til 'real-højskole', havde Grundtvig ingen indvendinger mod navnet. I stedet påstod han glatvæk, at det egentlig var det samme som dén danske højskole, han hele tiden havde ønsket – eller at det i hvert fald med få greb meget let kunne *blive* det (Grundtvig 1847, s. 3).

13 Metrisk beskrivelse af værkets indledningsdigt

Digt uden titel s. 3-8 ("Moders Navn er en himmelsk Lyd").

20 strofer a 7 vers, vers 5-7 omkvæd.

Versemaal: trokæisk-daktylisk med trykløs opstart i vers 2 og 4.

Stavelsesantal: 8 8 8 8 7 7 6.

Rimstilling: ababcc; a ♂, b ♀, c ♂, d ♀.

14 Anvendt litteratur

14.1 Trykt

- *Academia Sorana. Kloster – Akademi – Skole* (1962) udg. af Soransk Samfund. København.
- *Akademiske Tidender*, se Selmer (1841).
- *Bibliografien*, se Johansen, Steen (1948-1954).
- Bugge, Knud Eyvin (1965) *Skolen for livet. Studier over N.F.S. Grundtvigs pædagogiske tanker*. København.
- *Den Constitutionelle* 20. juli 1837. Christiania.
- Fibiger, Johan Adolph (1838) "Betragtninger over Realskolerne og Grundtvigs Forslag til Oprettelsen af en dansk Høiskole i Sorøe", i *Fædrelandet* nr. 5-6, 4. og 11. august, spalte 73-102. København.
- Gad, Knud H. (1833) *Hvor skal jeg sætte min Søn i Skole? Et Spørgsmaal til Directionen for Universitetet og de lærde Skoler i Særdeleshed, og til enhver offentlig Skolebestyrelse i Almindelighed, eller en Lægmands Tanker om Nødvendigheden og Følgerne af en Skolereform i Danmark*. København.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1832) *Nordens Mythologi eller Sind-Billedsprog, historisk-poetisk udviklet og oplyst*. København.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1836) *Det Danske Fiir-Kløver eller Danskheden partisk betragtet*. København.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1837) *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole*. Christiania.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1838a) *Skolen for Livet og Academiet i Soer*. København.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1838b) *Nordiske Smaadigte*. Christiania.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1838c) "Hr. Krigscommissair Fibigers fuldkomne Enighed med mig om den Danske Høiskole i Soer", i *Fædrelandet* nr. 8, 25. august 1838, spalte 125-132. København.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1847) *Lykønskning til Danmark med*

Det Danske Dummerhoved og Den Danske Høiskole. København.

- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1882) *Grundtvig og Ingemann. Brevvexling 1821-1859*, udg. af Svend Grundtvig. København.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1924-1926) *Breve fra og til N.F.S. Grundtvig*, 1- 2, udg. af Georg Christensen & Stener Grundtvig. København.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1968) *Grundtvigs skoleverden i tekster og udkast*, 1-2, udg. af Knud Eyvin Bugge. København.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1983) *To Dialoger om Højskolen*, udg. af Dan Charley Christensen. Holbæk.
- Hauch, Carsten (1842) *Om Realunderviisning. En Tale holdt den 18de September 1842 paa Sorøe-Akademi.* København.
- Høirup, Henning (1949) *Grundtvigs syn paa Tro og Erkendelse.* København.
- Hørby, Kai (u.å: 1967) "Grundtvigs højskoletanke og Sorø Akademis reform 1842-1849", i *Årbog for Dansk Skolehistorie 1967*. København.
- Johansen, Steen (1948-1954) *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs Skrifter*, 1-4. København.
- Larsen, Chr. (red.) (2010) *Realskolen gennem 200 år*, 1-2. U.st.
- Lütken, Johannes Christian (u.å.: 1829) *Om det videnskabelige Liv. Tale ved Sorø Akademis Fest, den 28 Januarii 1829.* København.
- Lütken, Johannes Christian (1830) *Om almindelig Dannelse og dens Midler, Indbydelsesskrift til den offentlige Examen i Sorø Akademis Skole, som begynder den 23de Julii 1830.* København.
- Lütken, Johannes Christian (1847) *Om Sorø Akademis Idee.* København.
- Lütken, Johannes Christian (1848) *Sorø-Breve til Hr. Etatsraad Ch. Molbech eller Om Sorø Akademis Idee Nr. 3.* København.
- *Nordisk Kirke-Tidende* nr. 8, spalte 122-128, 25. februar 1838. København.
- Nørager, Troels (2012) "Præsten og Loke", i *Grundtvig-Studier 2012*. København.
- Olrik, Henrik Gerner Sneedorff Benedict (1983) *Soranske Studier.* København.
- *Reglementer for Sorøe Akademie (1827)* København.
- Rosendal, Hans (1897) *Om Kong Kristian VIII's Planer med Hensyn til*

Sorø Akademi. København.

- Selmer, Hannibal Peter red. (1841) *Akademiske Tidender eller Samling af Efterretninger vedkommende Kjøbenhavns Universitet, Sorø Akademi og de Lærde Skoler, samt de dermed forbundne Anstalter. 4de Bind, 1836-40.* København.
- *Sorø. Klostret, Skolen, Akademiet gennem Tiderne. Skrevet af gamle Soranere, 1:1-2:2 (1923-1931),* udg. af Soransk Samfund. København.
- *Statsborgeren* 14. september 1837. Christiania.
- *Stændertidende, se Tidende for Forhandlingerne ved Provindsialstænderne [...].*
- *Tidende for Forhandlingerne ved Provindsialstænderne for Sjællands, Fyens og Lolland-Falsters Stifter samt for Island og Færøerne, 1835-1836.* Roskilde.
- *Aarsskrift for Sorø Akademis Skole for Skoleaaret 1920-21 (1921)* Sorø.
- *Aarsskrift for Sorø Akademis Skole for Skoleaaret 1921-22 (1922)* Sorø.

14.2 Utrykt

- Brev af 2. maj 1830 fra J.C. Lütken til Grundtvig, Grundtvig-arkivet, [fasc. 355.3](#).